

Naziv studija: (Jednopedmetni i dvopedmetni) preddiplomski studij sociologije

Naziv kolegija: Klasične sociološke teorije I

Nastavnici: dr. sc. Rade Kalanj, red. prof.
dr. sc. Krešimir Žažar, znanstveni novak/poslijedoktorand

Trajanje: jedan semestar (zimski)

Status kolegija: obvezatni

Oblik nastave: 2 sata predavanja i 2 sata seminara tjedno

Uvjeti za upis kolegija: položen ispit iz kolegija Osnovni pojmovi sociologije

Jezik: hrvatski

ECT bodovi: 6

Ciljevi kolegija:

Studenti stječu opća i posebna znanja o važnosti klasične sociološke baštine kao nerazdvojnog konstitutivnog elementa sociološke znanosti, upoznaju se s uvidima, stajalištima, djelima, idejama, znanstvenim prinosima i orijentacijama glavnih utemeljiteljskih mislilaca i njihovim utjecajem na suvremeno sociološko mišljenje i društvene znanosti općenito.

Sadržaj kolegija:

U okviru kolegija izlažu se i na tekstovima analiziraju osnovne značajke kulturno-povijesnog konteksta u kojem se zbiva oblikovanje sociologije kao znanosti o društvu. Pokazuju se bitne ideje o njezinom predmetu, metodama i specifičnostima u odnosu na druge znanosti. Izlaže se i analizira geneza tih ideja u djelima glavnih klasično-socioloških mislilaca, kako bi se shvatilo zašto sociologija postaje ključnom znanostu za razumijevanje modernosti i zašto ona dobiva svoje mjesto u institucionalno-akademskoj strukturi modernih znanja.

Studentske obveze: redovito pohađanje nastave, usmeni ili pisani seminarski rad; usmeni ispit.

Syllabus:

Predavanja:

1. tjedan

Uvodno predavanje o pojmu "klasičnosti" u sociologiji, o današnjem značenju klasičnih socioloških teorija i o njihovom povijesnom obuhvatu; prikaz tipičnih današnjih stajališta i argumenata o mjestu i vrijednosti sociološke tradicije.

2. tjedan

Eksplikacija glavnih pristupa u izučavanju klasičnih socioloških teorija:

- a) povijesno-biografski (dijakronijski), strukturalno-problemski (sinkronijski), problemsko-povijesni;
- b) izvanjski, unutarnji, kulturno-kontekstualni).

3. tjedan

Prosvjetiteljski "poredak znanja" ("poredak diskursa") i oznanstvenjivanje socijalne teorije; ideja napretka i njezini refleksi na utemeljivanje znanstvenog poimanja čovjeka i društva (A. Smith, Turgot, Condorcet, Kant itd.).

4. tjedan

Konzervativne reakcije na prosvjetiteljstvo i Francusku revoluciju (de Maistre, de Bonald, E. Burke), i kritički pogledi mislilaca i pisaca romantizma na prosvjetiteljski racionalistički univerzalizam (Herder); ideološki sporovi o poimanju čovjeka, povijesti, kulture i društva; izvorišta, geneza i značenje pojma ideologije kao komponente klasičnih socioloških teorija.

5. tjedan

Ideja pozitivizma (paradigma pozitivne znanosti) i njezine različite recepcije u poimanju društva; Saint-Simonova zamisao socijalne fiziologije; znanstvena intencija i utopijski smisao saint-simonizma.

6. tjedan

Sustav ideja Augustea Comtea; od pozitivne filozofije i socijalne fizike do sociologije; presudna važnost tog koraka; Comteova ideja sociologije kao pozitivne znanosti; smisao, protuslovlja i konzekvencije Comteova pozitivizama.

7. tjedan

Comteovi pogledi na društvo i društvene institucije (obitelj, religija, crkva); poimanje religije, pitanje reda i napretka, socijalne statike i socijalne dinamike; Comteova klasifikacija znanosti i osobito mjesto sociologije u toj klasifikaciji; sociologija i filozofija povijesti.

8. tjedan

Ubrzane društvene promjene u devetnaestom stoljeću i pitanje primjerenog društvenog poretka; uvidi A. de Tocquevillea o razlici između aristokratskog i demokratskog društvenog stanja; de Tocqueville kao analitičar "prijelaza" i kao komparativni teoretičar demokracije.

9. tjedan

Industrijalizam, kapitalizam i problemi klasne društvene strukture; Marxova teorija društvenih klasa i klasnih sukoba; historijsko-materijalistička orijentacija u sociologiji.

10. tjedan

Polet sociologije kao znanosti u posljednjim desetljećima devetnaestog stoljeća i početkom dvadesetog stoljeća; ključna važnost teorijskih i istraživačkih nastojanja Emilea Durkheima; kontekst za razumijevanje Durkheimovih zahvata i njegove orijentacije.

11. tjedan

Glavne dimenzije Durkheimove sociologije; poimanje društva kao činjenice: određenje predmeta sociologije i ustanovljavanje pravila sociološke metode; problemi podjele rada, tipologije društava, uloge religije, odgoja i obrazovanja, društvene kohezije, solidarnosti i anomije itd.

12. tjedan

Trajni odjeci i utjecaji Durkheimova sociološkog projekta; francuska sociološka škola, njezine osnovne značajke, najvažniji predstavnici i njihovi konkretni znanstveni prinosi; aktualnost Durkheimove misli u nekim strujama suvremene sociologije.

13. tjedan

Paralelne protudurkheimovske struje u klasičnoj sociologiji; kritika Durkheimova sociologizma i pokušaji "psihologizacija" sociološke znanosti; ideje G. Tardea i G. Le Bona; sociologija "intermentalnih aktivnosti" i imitacije; psihosociologija gomila i masa.

14. tjedan

Kontekst i specifične značajke sociologije Vilfreda Pareta; od ekonomije prema sociologiji; pitanje racionalnosti i iracionalnosti; tematizacija ljudskih akcija, rezidua i derivacija; društveni sukobi, teorija elita i prijeporno pitanje demokracije; mogućnosti i granice sociološke znanosti.

15. tjedan

Evaluacija kolegija i zaključno predavanje, s diskusijom, o referencijalnosti ideja klasične sociologije u suvremenom sociološkom obrazovanju i razumijevanju današnjih društvenih kretanja.

Raspored seminara i seminarska literatura:

1. tjedan

- utvrđivanje prava i obaveza polaznika/ca kolegija; definiranje seminarskih grupa te utanačivanje rasporeda održavanja seminarskih referata; upoznavanje s organizacijom rada u okviru kolegija i modaliteta završne provjere znanja

2. tjedan

Robert A. Nisbet: Ideje i konteksti; u: Sociološka tradicija, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga, 2007. (21-65)

Alvin W. Gouldner: *Za sociologiju*, Zagreb, Globus, 1980. Poglavlje XI (Romantizam i klasicizam: temeljne strukture u društvenoj znanosti) (319-361)

Artur Stinčkomb: Treba li sociolozi da zaborave svoje majke i očeve?; u: Aljoša Mimica: *Tekst i kontekst*. Ogleđi o istoriji sociologije, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1999. (249-264)

3. tjedan

Jean Jacques Rousseau: *Rasprava o porijeklu nejednakosti među ljudima*. Školska knjiga, Zagreb, 1978. (str. 17-90)

4. tjedan

Montesquieu: *O duhu zakona. Tom prvi*. Demetra, Zagreb, 2003. (str. 1-36; 49-79)

5. tjedan

Claude Henri de Saint-Simon: Odabrani tekstovi, u: Ante Fiamengo: *Saint-Simon i Auguste Comte*, Naprijed, Zagreb, 1987 (str. 161-227)

6. tjedan

Auguste Comte: Kurs pozitivne filozofije (Dva uvodna predavanja; Četvrti svezak, Šesti svezak) Sistem pozitivne politike, u: Ante Fiamengo: *Saint-Simon i Auguste Comte*, Naprijed, Zagreb, 1987 (239-305)

7. tjedan

Alexis de Tocqueville: *O demokraciji u Americi*, Informator, Zagreb, 1995 (1. Uvod; 2. Društveno stanje Angloamerikanaca; 3. O načelu suverenosti naroda u Americi; 11. O svemoći većine u Sjedinjenim državama i o njezinim posljedicama; 12. O onome čime se u Sjedinjenim Državama ublažava tiranija većine; (str. 1-27 i 95-126))

8. tjedan

Karl Marx, Friedrich Engels: Njemačka ideologija, prvi dio (Predgovor; Feuerbach; Feuerbach; a) Ideologija uopće, osobito njemačka), u: *Rani radovi*, Naprijed, Zagreb, 1967. (str. 357-397)

9. tjedan

Karl Marx, Friedrich Engels: Njemačka ideologija, drugi dio (b) Stvarna osnova ideologije; c) Komunizam), u: *Rani radovi*, Naprijed, Zagreb, 1967. (str. 397-428)

Adam Smith: O načelu koje uzrokuje podjelu rada (TOD, str. 106-108)
Kapitalisti i radnici (TOD, str. 395-399)

10. tjedan

Emile Durkheim: O podjeli društvenog rada, u: V. Cvjetičanin, R. Supek: *Emile Durkheim i Francuska sociološka škola*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2003. (str. 103-167)

11. tjedan

Emile Durkheim: Elementarni oblici religijskog života (I), u: V. Cvjetičanin, R. Supek: *Emile Durkheim i Francuska sociološka škola*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2003. (325-371)

12. tjedan

Emile Durkheim: Elementarni oblici religijskog života (II), u: V. Cvjetičanin, R. Supek: *Emile Durkheim i Francuska sociološka škola*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2003. (371-417)

13. tjedan

Marcel Mauss: Skica za opću teoriju magije; u: V. Cvjetičanin, R. Supek: *Emile Durkheim i Francuska sociološka škola*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2003. (479-497)

Marcel Mauss: Ogled o daru, oblik i smisao razmjene u arhaičnim društvima; u: V. Cvjetičanin, R. Supek: *Emile Durkheim i Francuska sociološka škola*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2003. (497-510)

14. tjedan

Vilfredo Pareto – izbor tekstova iz TOD-a:

Kruženje elita; Primena sile u društvu; str. 529-572

Ciklusi uzajamne zavisnosti; str. 1303-1307

15. tjedan

Jeffrey C. Alexander: The Centrality of the Classics. In: Giddens, A., Turner, J. H. (eds.), Social Theory Today. Polity Press, Cambridge – Oxford, 1987. (11-57) / Džefri Aleksander: Središnji značaj klasika; u: Aljoša Mimica: Tekst i kontekst. Ogledi o istoriji sociologije, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1999. (281-329)
Referent/ica:

Robert Konel: Zašto je klasična teorija klasična?; u: Aljoša Mimica: Tekst i kontekst. Ogledi o istoriji sociologije, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1999. (333-372) / Randal Kolins: Sociološki kompleks krivice: komentar Konelovog teksta; u: Aljoša Mimica: Tekst i kontekst. Ogledi o istoriji sociologije, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1999. (373-380)

- završna diskusija

- evaluacija nastavnog procesa u okviru kolegija

Popis obvezatne literature:

- Rade Kalanj: Suvremenost klasične sociologije, Zagreb, 2005.
- Ante Fiamengo: Saint-Simon i Auguste Comte, Zagreb, 1987.
- Veljko Cvjetičanin i Rudi Supek: Emile Durkheim i francuska sociološka škola, Zagreb, 2003.
- Robert A. Nisbet: Ideje i konteksti; u: Sociološka tradicija, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga, 2007. (21-65)

Popis preporučene dopunske literature:

- Harry Elmer Barnes: Uvod u istoriju sociologije, I, II, Beograd, 1982., Svezak I, str. 5-136; svezak II, str. 510 - 644.
- Emile Durkheim i suvremena sociologija (zbornik radova), Zagreb, 1987.
- Auguste Comte: Kurs pozitivne filozofije, Nikšić, 1989.
- K. Marx/F. Engels: Rani radovi, Zagreb, 1961.
- Alexis de Tocqueville: O demokraciji u Americi, Zagreb, 1995.
- Talcott Parsons i dr.: Teorije o društvu, I, II, Beograd, 1969.
- Jože Goričar: Pregled socioloških teorija, Beograd, 1970.
- Hans Maier/Heinz Rausch/Horst Denzer: Klasici političkog mišljenja, Zagreb, 1998.
- George Ritzer: Suvremena sociološka teorija, Zagreb, 1997. (3-39)
- Alvin W. Gouldner: Za sociologiju, Zagreb, 1980.

- Robert A. Nisbet: Sociološka tradicija, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga, 2007.
- Jeffrey C. Alexander: The Centrality of the Classics. In: Giddens, A., Turner, J. H. (eds.), Social Theory Today. Polity Press, Cambridge – Oxford, 1987. (11-57)
/ Džefri Aleksander: Središnji značaj klasika; u: Aljoša Mimica: Tekst i kontekst. Ogleđi o istoriji sociologije, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1999. (281-329)
- Artur Stinčkomb: Treba li sociolozi da zaborave svoje majke i očeve?; u: Aljoša Mimica: Tekst i kontekst. Ogleđi o istoriji sociologije, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1999. (249-264)
- Robert Konel: Zašto je klasična teorija klasična?; u: Aljoša Mimica: Tekst i kontekst. Ogleđi o istoriji sociologije, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1999. (333-372)
- Randal Kolins: Sociološki kompleks krivice: komentar Konelovog teksta; u: Aljoša Mimica: Tekst i kontekst. Ogleđi o istoriji sociologije, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1999. (373-380)
- Krešimir Žažar: Modernost i klasična sociologija: Ambivalentnost klasične sociološke teorije; u: Revija za sociologiju, Vol. 39, No. 3, 2008. (183-203)

Seminarski rad: Od studenata/ica se očekuje, štoviše zahtijeva redovit dolazak na nastavu i aktivno sudjelovanje u radu seminara. Kao pripremu za pojedini nastavni termin, studenti/ce moraju pročitati odgovarajuću bibliografsku jedinicu (ulomak iz knjige, odnosno članak, u širem smislu tekst) vezanu uz određeni razmatrani tematski okvir te izraditi bilješku o pročitanoj tekstu. Pored toga, svaki/a polaznik/ca kolegija obvezan/na je održati usmeno izlaganje o određenoj jedinici literature. S detaljnijim informacijama i propozicijama o pripremi usmenog referata kao i o izradi bilježaka studenti/ce će biti upoznati na uvodnom nastavnom terminu. Aktivnost na seminarskom dijelu nastave pozitivno se, dakako, valorizira te se uzima u obzir pri definiranju završnog uspjeha na kolegiju, odnosno utječe na konačnu ocjenu.

Način polaganja ispita: U okviru kolegija predviđen je završni ispit koji se provodi u obličju usmene provjere znanja. Građa koja čini osnovnu materiju za ispit uključuje fundamentalnu ispitnu literature te također problemske sklopove razmatrane na predavanjima kao i sadržaje tematizirane na seminarskom dijelu nastave. Pristupanje završnom ispitu pretpostavlja prethodno uredno reguliranje predviđenih seminarskih obaveza.

Način praćenja kvalitete i uspješnosti izvedbe predmeta: Na posljednjem terminu nastave, studenti/ce će u pismenoj formi, dakako anonimno, moći iznijeti svoja mišljenja o kolegiju, ukazati na eventualne nedostatke te sugerirati prijedloge za poboljšanje kvalitete nastave. I usmena evaluacija kolegija također je posve otvorena opcija.